

ER IS MAAR WEINIG VERANDERD IN HONDERD JAAR ONDERWIJS

De functie van een leraar is eigenlijk nog altijd hetzelfde als vroeger'. Met deze nuchtere conclusie vatte Vincent Bijlo wellicht onbedoeld de gehele onderwijsdocumentaire Iedereen is leraar samen. Het was dan ook een van de momenten uit de ruim drieëndertig minuten durende documentaire, die zorgde voor een relativerende reflectie waar niemand omheen kan. Ja, de leraar heeft inderdaad nog altijd eenzelfde rol. Een pedagogische rol, die jongeren dient te leren, te sturen en te blijven verwonderen. Want dat is van alle tijden.

De beelden en gesprekken uit deze documentaire deden me herinneren aan een prachtig document dat ik onlangs cadeau kreeg. Tijdens de verhuizing van mijn ouders kwam het rapport van mijn opa uit schooljaar 1932/1933 boven water. Hij was toen veertien jaar. Een prachtig boekje, dat geheel intact was gebleven en de helse oorlogsjaren schijnbaar onbeschadigd had doorstaan. Het documentje bestond uit vier overzichtelijk vormgegeven kwartalen. Elke bladzijde bevatte in horizontale richting de vakken met daaronder een opsomming van de behaalde cijfers over die periode. Deze cijfers waren sierlijk met vulpen genoteerd, net als de aanduiding van de kwartalen. Rechtsonder stond op elke bladzijde met sierlijke krul de handtekening van mijn overgrootvader, eveneens geschreven met vulpen. Aan het eind van het vierde kwartaal stond er slechts 'bevorderd', en een stempel met de naam van het schoolhoofd. Niet meer en niet minder.

We leven inmiddels in 2018 en we worden in het onderwijs al enkele jaren doodgegooid met het feit dat we de leerlingen moeten gaan voorbereiden op een wereld zoals die er in 2032 uit zal gaan zien. Buiten het feit dat dit grotendeels glazen-bol-kijken is, werd hier toch alvast een technologische en hip klinkende naam aan toegekend, in de vorm van '21th century skills'. Het doet me zijdelings denken aan de lachwekkende aannames uit de vorige eeuw, waarin regelmatig werd verondersteld dat er in het jaar 2.000 vlie-

gende auto's zouden bestaan die worden bestuurd door aliënachtige wezens, gehuld in kleding die nauw verwant is aan zilverfolie. Dat we tegenwoordig echter nog steeds in vrij normale auto's gewoon over wegen rijden en onze kleding geregeld lijkt terug te grijpen naar eerdere tijden, geeft aan dat we de toekomst minder urgent lijken te vinden dan de beleidsmakers ons willen laten geloven.

Het is dan ook veelal stemmingmakerij om op een dergelijke geforceerde manier naar het onderwijs van rond het jaar 2032 te kijken. Er zijn momenteel immers genoeg zaken die vragen om urgentie. Neem het dreigende lerarentekort, de werkdruk of het reorganiseren van het passend onderwijs. Dat zijn zaken die nú spelen en die juist nú aandacht verdienen! Wanneer we dit met z'n allen zullen negeren, wordt het steeds moeilijker om te kijken naar de onderwijs toekomst van 2032. Want, zijn er dan überhaupt nog leraren die willen kiezen voor het leraarschap? Zal men door de werkdruk nog in staat zijn om verder vooruit te kijken dan morgen of overmorgen? En zijn er dan wél meer mogelijkheden en middelen om het onderwijs echt passend te maken voor ieder kind? Geforceerd te ver vooruit willen kijken is dan ook een vorm van struisvogelpolitiek waar niemand bij is gebaat. Onze leerlingen worden morgen dan ook gezien door leraren die ze helpen met leren, groeien en de juiste richting te kiezen met de middelen die we nu hebben. Dat was in 1932 zo, dat is nu zo en dat zal in 2032 ook het geval zijn.

GEDULD ALS KUNSTVORM

Urenlang zat hij met zijn foto toestel op een bankje voor het schilderij. Te wachten op hét moment waarop alles zou samenvallen en zijn geduld zou worden beloond. Wellicht dachten sommige andere bezoekers dat hij zelf ook een vorm van kunst was. Geduldige man met fotocamera, of iets dergelijks. Maar er lag of hing geen officieel bordje bij hem, dat duidde op welke vorm van kunst dan ook. Toch was het een gemiste kans. Want hij was onderdeel van zijn eigen kunstproject, ook al leek hij door zijn ogenschijnlijke passiviteit op dat moment meer weg te hebben van een argeloze museumbezoeker die even tot rust kwam op een bankje, middenin een zaal met wereldberoemde schilderijen.

De Franse fotograaf Stefan Draschan was een kunstenaar die wachtend en observerend de grootste kracht van het behalen van successen aan het daglicht bracht. Zijn kunstproject People Matching Artworks was dan ook, wellicht onbewust, tweeledig. Het hoofddoel was van een verrassende en esthetische waarde, namelijk het vastleggen van personen die voor schilderijen staan en die door de patronen in en kleuren van hun kleding opgaan in het schilderij. De resultaten waren van een verbluffend niveau. Zoals bijvoorbeeld de foto van de onwetende vrouw die een zomers jurkje met daarop een blauw met wit bloemenmotief draagt, waarmee ze geheel opgaat in de kleuren van het impressionistische schilderij van Claude Monet.

De Engelse filosoof en politicus Edmund Burke zei in een ver verleden: 'We zullen met ons geduld meer bereiken dan met onze kracht'. Het werk van Draschan is daar in elk geval een prachtig en tastbaar voorbeeld van geworden. Zijn geduld heeft hem vele passende foto's opgeleverd die een eenheid vormen in zijn kunstproject. Dat hij daarbij niet alleen de zichtbare fotografiekunst aan het daglicht brengt, maar ook op een abstractere wijze aandacht schenkt aan het uitstervende begrip 'geduld' is een prettige bijkomstigheid die van grote meerwaarde is.

Onze maatschappij gaat steeds meer voorbij aan het opbrengen van geduld. Mede door de wijze waarop we tegenwoordig alles om ons heen kunnen

consumeren. We zijn producten van de onontkoombare nu-generatie. Een generatie die leeft in een periode waarin vraag acuut moet worden omgezet in aanbod en waarin alles meteen leverbaar is. Dat het hebben van geduld uiteindelijk aan de basis staat van succes, daar zijn maar weinigen onder ons zich van bewust. Een bekende aanname is dat wanneer je ergens in wilt uitblinken, je minimaal tienduizend uur aan deze expertise moet besteden in je leven. Denk aan bijvoorbeeld sporters, musici of schilders. Cruciaal hierbij is het hebben en omschrijven van een doel. Dan ben je namelijk eerder geneigd het geduld en de toewijding op te brengen om datgene wat je nastreeft te bereiken. Omschrijf daarbij dit doel zo concreet mogelijk en in eerste instantie op een manier waarop je binnen korte tijd kleine resultaten ziet. Het opdoen van succeservaringen zal je namelijk stimuleren om door te zetten, waardoor minder snel aan opgeven wordt gedacht en doelen steeds meer binnen handbereik komen.

Stefan Draschan had zichzelf ook zo'n concreet doel gesteld en wist zijn visie om te zetten in doorzettingsvermogen. De juiste mensen in de juiste kleding voor een bepaald schilderij gaven hem tussentijds de motivatie om door te zetten. Hij is dan ook een voorbeeld en een levende metafoor voor het feit dat het nastreven van een doel uiteindelijk kan worden beloond met een prachtig resultaat en tweeledige persoonlijke opbrengst. Het blijft echter een kwestie van geduld.

HET BELANG VAN TOETSEN WORDT OVERGEWAARDEERD

Om een inzicht te krijgen in de hulpvraag en problematieken van een leerling, heb ik voorafgaand aan de faalangstreductietrainingen altijd een gesprek met ze. Dit zijn erg waardevolle momenten, waarbij er tijd en ruimte wordt vrijgemaakt voor het hebben van een open en eerlijke dialoog. Tijdens zo'n gesprek is de belangrijkste vraag hoe het met de leerling gaat. Meestal komt dan al spoedig naar voren dat er sprake is van stress in bepaalde situaties.

Het hebben van faalangst is grofweg te verdelen in drie categorieën: motorische, sociale en cognitieve faalangst. Verreweg de meeste leerlingen hebben last van de cognitieve variant. En de cijfers liegen er niet om: maar liefst twaalf procent van alle schoolgaande kinderen in het voortgezet onderwijs heeft last van belemmerende spanningen tijdens het maken van toetsen. Dit aantal verdubbelt zelfs naar het eindexamen toe. De gevolgen hiervan zijn zeer divers. Zo zijn er leerlingen die zullen onderpresteren of bijvoorbeeld door een willekeurige onvoldoende in een neerwaartse spiraal terecht komen, waardoor ze acuut een dusdanige spanning opbouwen om vervolgens volledig te blokkeren bij het maken van vervolgotoetsen. Daarnaast komt vluchtgedrag voor, in de vorm van afwezigheid tijdens een toets. En sommige leerlingen melden zich af omdat ze letterlijk ziek zijn van de spanningen. Dit moet toch niet de bedoeling zijn van leren op een plaats waar elk kind zich veilig en gezien zou moeten voelen?

Wanneer we het hebben over een schoolsituatie, dan zijn velen al snel geneigd te zeggen dat het maken van toetsen 'nu eenmaal erbij hoort' en dat ze daar 'hard van worden'. Immers, een schoolgaand kind zal tijdens het latere leven genoeg spannende situaties gaan meemaken, waarbij ook gepresteerd dient te worden onder een bepaalde druk. Gedeeltelijk ben ik het hiermee eens. Waar we echter niet aan mogen voorbijgaan is het feit dat we leerlingen, in hun meest kwetsbare en maakbare leeftijd, een stabiele basis dienen te geven voor hun verdere leven. Dit geldt uiteraard voor ouders en verzorgers in hun rol van opvoeder en voor de school in het geheel als sociale kennisoverdrager. Het verkrijgen van vertrouwen en het voldoende kun-

nen opdoen van succeservaringen is hierbij van cruciaal belang. Wanneer een disbalans optreedt tussen deze aspecten, kan dit een belemmerende factor worden in onder andere het verloop van de opleiding, een vervolgstudie, het zoeken naar een baan en de verdere ontwikkeling.

Dat we in ons land doordraven met het toetsen van kinderen gaat dan ook geheel voorbij aan de essentie van inhoudelijk onderwijs, waarbij meer oog dient te mogen zijn voor het individu dan voor de toets. Toetsen maken hoort er helaas bij. De kinderen van nu weten niet beter: ze beginnen er in de allerlaagste groepen van het basisonderwijs al mee, op weg naar de eindtoets in groep acht. En op veel middelbare scholen is het nog steeds de gewoonste zaak van de wereld om vijf proefwerkweken te hanteren in een schooljaar. Omdat de Onderwijsinspectie resultaten verlangt, worden massaal cijfers vergaard om op deze manier te onderzoeken of de aangeleerde materie is blijven hangen en de leraar zijn cognitieve kennis op een juiste manier heeft weten over te brengen. We zijn dus eigenlijk continu op zoek naar bevestiging, die wordt omgezet in cijfers en resultaten die een opbrengst zijn van een weinigzeggende momentopname. Er wordt helaas niet stilgestaan bij het feit dat vele leerlingen hierbij niet verdienen wat ze eigenlijk waard zijn, omdat stress een belemmering bleek te zijn geweest of andere externe factoren een rol hebben gespeeld. En dan heb ik het nog niet over de vijf keer vijf dagen aan lessen die de leerlingen missen, op een totaal van tweehonderd lesdagen die een schooljaar rijk is.

Kortom, mensen zijn meer dan een prestatie uitgedrukt in een cijfer. Ik denk dat de tijd rijp is dat we leerlingen minder langs de meetlatten van de diverse vakken moeten leggen en meer oog dienen te krijgen voor wat een kind nu werkelijk nodig heeft aan bagage om een gelukkig, wijs en zelfstandig persoon te worden. Om dit als leraar en als mentor te kunnen onderzoeken en in te spelen op de behoeften van een kind, zijn contacten met de leerlingen, ouders en leraren onderling van groot belang. Hier is echter tijd voor nodig. Een oplossing zou kunnen zijn om deze tijd gedeeltelijk vrij te maken in de weken dat nu proefwerkweken staan ingeroosterd. Dit geeft meer rust en minder druk voor de leerlingen en de leraren, waarbij men tot doelgerichte inzichten kan komen. Want wanneer we het hele verhaal achter een eventueel onvoldoende cijfer pas echt weten, kan hier beter op wor-

den ingespeeld en zal er meer ruimte zijn voor het komen tot mooie resultaten die niet in cijfers uitgedrukt kunnen worden.